

Rozvíjení tématu v akademickém a narativním textu

LIBUŠE DUŠKOVÁ

Podnětem k tomuto příspěvku byla dnes již klasická studie Františka Daneše (1974) *Functional sentence perspective and the organization of the text*, která v kombinaci s Mathesiovým pozorováním o průběžnosti a tematičnosti anglického podmětu (Mathesius, 1947; 1961, s. 114–118) a dalšími pracemi o tematičnosti anglického podmětu (Dušková, 1986) vedla k předpokladu, že v souvislém anglickém textu budou převládat tematické posloupnosti s konstantním tématem. Tento předpoklad byl zkoumán na dvou druzích textu, akademickém (Morris, 1967) a beletristickém (James, 1994). Rozbor akademického textu navazuje na podrobnější a rozsáhlejší studii (Dušková, 2008). V obou textech byl analyzován úsek sestávající ze sta predikací (klauzí), tj. vět s určitým slovesem a polovětných konstrukcí s jmenným tvarem slovesným (participiem, gerundiem nebo infinitivem).

Termín *téma* je v této stati užíván ve dvou významech: jednak jako označení aktuálněčlenské funkce, tj. prvku věty nesoucího nejnižší stupeň výpovědní dynamičnosti; jednak jako téma textové, tj. o čem text nebo úsek textu pojednává. Je-li třeba tyto dva významy odlišit, užívám termín *hypertéma*, který také navrhl František Daneš. V zkoumaných textech je podmět věty nejčastěji jak tématem aktuálněčlenským, tak tématem textovým.

Jako první krok bylo třeba roztřídit podměty v obou textech na identické a neidentické. To se ukázalo být nikoliv záležitostí jednoznačné klasifikace, nýbrž stupňovitých rozdílů. Z hlediska realizační formy a sémantických vztahů byly stanoveny tři skupiny podmětů: podměty totožné, což byly všechny případy pronominalizace, nulové realizace a opakování téhož substantiva, jeho synonyma nebo hyperonyma. Jako podměty odlišné byly traktovány podměty s jediným výskytem. Třetí skupinu tvořily podměty, které sdílely s jinými podměty některé rysy; nejčastěji šlo o vztah částí k celku, případně o nezczitelný atribut. Tyto podměty zakládaly tematické posloupnosti s odvozenými tématy nebo posloupnosti s rozštěpenými rámaty. Totožné podměty jsou v textech označeny stejnou číslicí v horním indexu, k níž je v případě zčásti identických podmětů připojeno písmeno a, b, c... Jednotlivé klauze jsou v textech očíslovány od 1 do 100.

V zkoumaném úseku akademického textu bylo zjištěno šest podmětů s více výskyty:

*label*¹: 1, 2 (2); *black-footed squirrel*²: 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 28, 36, 42 (17); *time*³: 24, 26 (2); všeobecný lidský konatel *we*⁴: 37, 38, 40, 45, 46, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 62, 63, 64, 68, 69, 74, 75, 76, 79, 80, 81, 85, 86, 87, 88, 90, 91 (31); *the zoologist*⁵: 70, 71, 73 (3); *human species*⁶: 77, 78, 83, 92, 96 (5); celkem 60.

Podměty traktované jako zčásti identické se vyskytly v akademickém textu u obou *hypertémat*, *black-footed squirrel*²: *the ancestors of this animal*^{2a} (14, 15), *their social and sexu-*

al behaviour^{2b} (29, 30), *their anatomy*^{2c} (31, 32), *their mating calls and displays*^{2d} (33, 34, 35), *its black feet*^{2e} (41, 43), *every aspect of its behaviour*^{2f} (58, 59); celkem 13; *human species*⁶: *the human pelt / skin*^{6a} (89, 92, 99, 100), *the legs*^{6b} (93), *the arms*^{6c} (94), *the feet*^{6d} (95); celkem 7. Všechny odvozené podměty od prvního a některé od druhého hypertextu se opakovaly. S nimi se počet rekurentních podmětů v akademickém textu zvýšil na 80 (60+13+7).

Podmětů s jedním výskytem bylo zjištěno celkem 12. Čtyři z nich byly obecné kategoriální výrazy, nespecifické pro druh textu: neurčitá zájmena *nothing* (8), *all* (39), *something* (48) a *things* (67); šest podmětů, rovněž nespecifických pro druh textu, byla anaforická zájmena nebo nulová realizace podmětů konstituujících druhou složku jednoduchých tematických posloupností, jejichž rematický komponent je obsažen v předcházející větě jako kontextově nezávislé doplnění slovesa (předmět, jmenná část přísudku, příslovecné určení (44, 47, 65, 66, 82, 97); dva podměty byly ojedinělé substantivní fráze (18, 61).

Osm podmětů bylo vyčleněno, neboť nespadovalo do žádné z těchto skupin. Šlo o konstituenty odvozených syntaktických konstrukcí: podměty ve vytýkáci konstrukci *it* a *that* (11, 12, 16, 17), anticipační podmět *it* u extraponovaných podmětů větných a infinitivních (27, 72), a podměty ve větách 84 a 51.

V beletristickém textu byly čtyři podměty s více výskyty: *Mandy*¹: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 29, 32, 34, 41, 54, 56, 57, 58, 61, 64, 67, 69, 72, 73, 74, 79, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100 (48); *possibility*⁴: 48, 49 (2); *Tuesday*⁵: 50, 51 (2) a *Innocent Passage*⁷: 76, 77 (2); celkem 54.

Podměty traktované jako zčásti identické byly dvojího druhu: odvozené jako v akademickém textu: *Mandy*: *her literacy*^{1a} (17, 18), *her fidelity*^{1b} (33); *Mrs Crealey*^{2b}: *Mrs Crealey's troubles*^{2b/i} (35), *her life*^{2b/ii} (38), *Mrs Crealey's love life*^{2b/iii} (42); *some of them*^{3a} (46), *elderly unprepossessing males*³ (47); *the gate*^{7a} (*of Innocent Passage*) (78); *proportions*^{6a/i} (*of Innocent House*^{6a}) (65); *the front door*^{6a/ii} (*of Innocent House*^{6a}) (68). Celkem 11.

Druhou skupinu tvořily rozštěpené podměty, jejichž antecedenty byly nadřazené pojmy: zaměstnavatelé^{2a} (27, 28), *some of them* (30); zaměstnavatelka *Mrs Crealey*^{2b} (37, 39, 44, 45); tři domy⁶ (60): *Innocent House*^{6a} (62, 63, 66), *a smaller house*^{6b,c} (*on either side*) (70, 71), *first smaller house*^{6b} (75), *the second of these smaller houses*^{6c} (89); *three men*⁸ (80, 81), *one*^{8a} (*of the three men*) (82, 83, 84), *the other two*^{8b} (85, 86). Celkem 22. Opět se mezi nimi některé opakovaly: *her literacy*^{1a} (17, 18), v druhé skupině všechny. S nimi se celkový výskyt opakujících se podmětů zvýšil o 24 (24+54), tj. na 78.

Podměty s jedním výskytem (celkem 8) tvoří v podstatě stejné skupiny jako v akademickém textu: ojedinělé substantivní fráze *little point* (13), *obvious advantages* (23), *the ride* (53); anaforická zájmena nebo nulová realizace podmětů konstituujících druhou složku jednoduchých tematických posloupností, jejichž rematický komponent je obsažen v předcházející větě jako kontextově nezávislé doplnění slovesa (31, 36, 40, 52, 59). Skupina nestejných podmětů dále zahrnovala *it* ve vytýkáci konstrukci (90, 97), zájmena s textovým odkazem (7, 43) a jeden výskyt prázdného *it* (55) ve větě označující denní dobu.

Ve zkoumaných textech jsou v počtu rekurentních podmětů značné rozdíly: v akademickém textu převládají dva, jedno z hypertextu, *black-footed squirrel*^{l2} (17 výskytů; + 13 zčásti identických) a obecný konatel *we*⁴ (31 výskytů), v beletristickém textu pouze jeden, hypertextu delší pasáže, *Mandy*¹ (48 výskytů + 3 výskyty zčásti identických). Dvě podskupiny zčásti identických podmětů v beletristickém textu, rozštěpené a odvozené podměty, jsou také odlišný rys, avšak pro závěr, že nejde o rys nahodilý, by bylo třeba podpůrných dat. Nejvýraznější rozdíl nacházíme ve výskytu nejčastějšího identického podmětu v akademickém

textu, obecného konatele *we*. Zatímco hypertémata *black-footed squirrel*, *human species* a *Mandy* v obou textech reflektují obsah textů, tj. o čem / o kom se v dané pasáži pojednává, obecný konatel *we* se jeví jako prostředek výstavby akademického textu, který s textovým tématem nesouvisí. Rozdíl mezi hypertématy a obecným konatelem je zřejmý i z realizačních forem: zatímco hypertémata se pronominalizují a lze na ně odkazovat synonymy a hyperonymy, v případě obecného *we* je jediná forma zájmenná a synonymní vyjádření nacházíme pouze v pasivu bez vyjádřeného konatele, jímž je v akademickém textu obecný *agens* nebo autor často implikován. V beletristickém textu byl jediný případ výskytu prostředku odkazujícího na obecného konatele, a to signifikantně jiného prostředku, zájmena *one*, které rovněž signifikantně v dané pasáži neodkazuje na obecného konatele, nýbrž na hypertéma (dívku, o které pasáž pojednává, viz větu 25).

Vysoké zastoupení podmětů odkazujících na všeobecného lidského konatele v akademickém textu navozuje otázku, co je toho příčinou, neboť je v rozporu s výrazným rysem akademického textu, četným výskytem pasiva (srov. Dušková, 1971, 1973). Ve zkoumaném textu se obecného *we* užívá jednak pro jeho inkluzívní význam (já autor + vy, čtenáři), avšak významnějším důvodem jsou důsledky pro lineární řazení větného obsahu: užitím obecného podmětu *we* se kontextově nezávislé prvky v komplementaci slovesa dostávají do postverbálního postavení, a jsou tak v souladu s koncovým postavením jádra výpovědi. V této části je rozvíjena obsahová stránka: o hypertémech se uvádějí nové informace. Z tohoto hlediska se obecné *we* v podmětu jeví jako důležitý prostředek výstavby akademického textu, sloužící jako východisko výpovědi, nikoliv jako to, o čem se mluví (tj. představuje téma čistě aktuálněčlenské).

Pokud jde o vztah aktuálněčlenské funkce totožných podmětů k tematickým posloupnostem, rematická funkce zakládá jednoduchou tematickou posloupnost a posloupnost s rozštěpeným rématem. Posloupnosti s konstantním tématem jsou tvořeny větami s tematickými podměty. Rematické podměty byly více zastoupeny v textu akademickém (celkem 10: 4 existenciální konstrukce [věty 1, 4, 48, 98], 4 výskyty rematického podmětu v počáteční pozici [věty 26, 36, 31, 33] a dva rematické podměty realizované zápornými kvantifikátory [věty 7 a 8]). V beletristickém textu byly zaznamenány celkem 3 rematické podměty: dvě existenciální konstrukce (ve větách 13 a 23) a jedna věta s inverzí podmětu a slovesa po počátečním místním určení (70). Rozdíl mezi oběma texty je nejen v počtu rematických (a s tím souvisejícím počtu tematických) podmětů, některé rozdíly jsou i v realizační formě prezentační věty (viz Dušková, 1998). Jako textově nespecifická, inherentně neutrální se ukazuje být existenciální konstrukce, kdežto realizační forma s počátečním rematickým podmětem, jehož rematická funkce je indikována sémantickou strukturou a kontextovou nezapojeností, se jeví spíše jako rys textu akademického. Naopak forma s počátečním adverbialiem a inverzí slovesa a podmětu charakterizuje popisné pasáže textů beletristických.

Zkoumané texty se rovněž zčásti liší v zastoupení jednotlivých typů tematických posloupností. V akademickém textu byly zaznamenány tři typy, z nichž nejfrekventovanější je posloupnost s konstantním tématem. V případě rekurentních podmětů *we* a *the zoologist* je to jediný typ: *we* ve všech 31 větách, a stejně *the zoologist* ve všech 3 větách (70, 71, 73), viz např. věty 52, 53, 54.

Hypertémata *black-footed squirrel* a *the human species* tvoří též jednoduché tematické posloupnosti a posloupnosti s odvozeným tématem. V případě *black-footed squirrel* je posloupnost s konstantním tématem opět nejčastější: celkem 13 vět (3, 6, 9, 10, 13, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 28, 42); posloupnosti s odvozeným tématem tvoří celkem 8 vět (14, 15, 29, 30, 41, 43, 58, 59). V případě *the human species* jsou posloupnosti s konstantním tématem

(77, 78, 83, 92, 96) zastoupeny stejně jako posloupnosti s odvozeným tématem (89, 93, 94, 95, 100), každý typ pěti větami. Příklady viz např. ve větách 9, 10 a 93, 94, 95, 100.

Jednoduché tematické posloupnosti vytvářelo 18 vět: *the black-footed squirrel* (4,5 [6]; 31, 32; 33, 34, 35; *the human species* (98, 99); *label* (1, 2) (celkem 11 vět). Jednoduché tematické posloupnosti často otvírají posloupnosti s konstantními tématy. V těchto případech je počítána pouze první věta po rematickém antecedentu, druhá (v hranatých závorkách) je počítána v posloupnostech s konstantním tématem. K jednoduchým tematickým posloupnostem hypertémat je třeba přičíst 7 vět, v nichž má nerecurrentní tematický podmět nepodmětový antecedent v rematické sekci (komplementaci slovesa) předchází věty, tj. v případě podmětů realizovaných anaforickými zájmeny a s nulovou realizací: [43] 44; [46] 47; [50] 51, [64] 65, [65] 66; [81] 82; [96] 97). Jednoduché tematické posloupnosti někdy otvírají posloupnosti s konstantním tématem, např. věty 4-5-6. Věty 64, 65, 66 vytvářejí sled dvou jednoduchých tematických posloupností za sebou.

V pořadí frekvence výskytu první místo zaujímají posloupnosti s konstantním tématem: 52 vět (*we* 31, *the zoologist* 3, *black-footed squirrel* 13, *human species* 5); na druhém místě jsou jednoduché tematické posloupnosti: 18 vět; nejméně časté byly posloupnosti s odvozeným tématem: 13 vět (*black-footed squirrel* 8, *human species* 5).

Mimo rámce tematických posloupností bylo 17 vět (syntaktické konstrukce 11, 12, 16, 17, 27, 72, věty s nestejnými podměty 8, 18, 39, 48, 61, 67, 84 a věty 7, 24, 26, 36).

V beletristickém textu byly rovněž nejčastěji zastoupeny tematické posloupnosti s konstantním tématem, tvořené celkem 58 větami: *Mandy* ve všech 48 větách, ostatní podměty po dvou větách (celkem 10 vět): zaměstnavatelé 27, 28; zaměstnavatelka *Mrs Crealey* 44, 45; *possibility* 48, 49; *Tuesday* 50, 51; *Innocent House* 63, 66. Posloupnosti s konstantním tématem tvoří jak podměty identické (*Mandy*, *possibility*, *Tuesday*), tak podměty traktované jako zčásti identické (zaměstnavatelé, *Innocent House*).

Jednoduché tematické posloupnosti se vyskytly v 11 větách: [4, 5, 6] 7, [30] 31, [35] 36, [39] 40, [41] 43, [51] 52, [58] 59, [59] 60, [61] 62, [75] 76, 77 (věty v hranatých závorkách jsou komponenty jiných posloupností).

Posloupnosti s odvozeným tématem tvořilo celkem 11 vět: s podmětem odvozeným od *Mandy* (17, 18, 33), s podmětem odvozeným od *Mrs Crealey* (35, 38, 42), s podmětem odvozeným od *elderly unprepossessing men* (46, 47), s podmětmi odvozenými od *Innocent House* (65, 68), s podmětem odvozeným od *Innocent Passage* (78). Některá odvozená témata dále tvoří posloupnosti s konstantním tématem (*Mandy's literacy* 17, 18).

Posloupnosti s rozštěpenými rématy byly zjištěny celkem ve 12 větách: tři domy ([60], *the first of the smaller houses* 70, 71, 75; *the second of the smaller houses* 89); tři muži ([79] 80, 81, *one of the three men* 82, 83, 84; *the other two* 85, 86); *some of the male employers* (30). Prvá dvě rozštěpená hypertémata zároveň vytvářejí jednoduchou tematickou posloupnost.

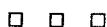
Mimo posloupnosti zůstalo osm vět: 13, 23, 53 (podměty s jedním výskytem), věty s podmětmi vyžadovanými příslušnou syntaktickou konstrukcí: 55, 90, 97 a věty 37, 39.

Věty vytvářející tematické posloupnosti jsou v převážné většině případů kontaktní, zřídka distanční.

Shrňme-li zjištění z výskytu tematických posloupností a jejich typů v obou zkoumaných textech, z hlediska rozvíjení tématu se jeví jako jednodušší text akademický: jeho struktura je přehlednější. Nezaznamenání posloupnosti s rozštěpeným rématem je sice pravděpodobně nahodilé, avšak proplétání jednotlivých typů se ukazuje být rozmanitější a složitější v textu beletristickém. Naproti tomu je akademický text složitější syntakticky. To je zřejmé z počtu

a typu vět, které stojí mimo tematické posloupnosti v důsledku syntaktické konstrukce. Vytýkací konstrukce se sice vyskytly v obou textech, avšak jsou velmi rozdílného typu. Obě vytýkací konstrukce v beletristickém textu představují typ, který slouží v beletrii a v novinářském stylu jako stylistický prostředek: nový obsah je podáván ve vedlejší větě, kdežto hlavní věta, sloužící vytčení, obsahuje anaforický prvek, místní/časové adverbialie, které tvoří rámec/scénu vlastnímu ději. Naproti tomu základní typ vytýkací konstrukce je prostředek jednoznačné indikace informační struktury: v hlavní větě je vytčen hlavní obsahový prvek a vedlejší věta obsahuje prvky zapojené, presupponované. Tuto konfiguraci nacházíme v obou vytýkacích konstrukcích v akademickém textu. Rozdíl ve větách s neanaforickým *it* je rovněž pro oba texty příznačný. Beletristický text obsahuje větu s prázdným *it* k vyjádření časového zařazení děje (věta 55), kdežto akademický text obsahuje dva případy extrapozice podmětu s anticipačním *it* (27, 72). V tomto případě jde patrně jen o rozdíl ve frekvenci výskytu – konstrukce s extrapozicí podmětové věty nebo infinitivu se ovšem vyskytují i v jiných druzích textu. Prázdné *it* je však v případě zkoumaných druhů textů specifický rys textu beletristického. Největší rozdíl ve výstavbě obou textů pozorujeme v charakteru posloupnosti s konstantním tématem. V akademickém textu naprosto převažují věty s obecným, aktuálněčlenským, netextovým tématem *we*, kdežto všechny posloupnosti s konstantními tématy v beletrii rozvíjejí hlavní, dílčí či scénická témata textová.

Kvantitativní výsledky potvrzují počáteční hypotézu o vlivu tematičnosti a průběžnosti podmětu na zastoupení tematických posloupností s konstantním tématem, nicméně zda je to rys specificky anglický, jak by mohlo vyplývat z výkladu Mathesiova, či zda jde o souvislosti obecnější povahy, ukáže teprve zaměření výzkumu na srovnatelné texty různých jazyků.

Prameny

- JAMES, P. D. (1994): *Original Sin*. London: Faber & Faber, s. 6–8.
 MORRIS, D. (1986 [1967]): *The Naked Ape*. London: Triad Grafton Books, s. 13–15 (1st ed. London: Jonathan Cape).

Literatura

- DANEŠ, F. (1974): Functional sentence perspective and the organization of the text. In: F. Daneš (ed.), *Papers on Functional Sentence Perspective*. Praha: Academia, s. 106–128.
 DUŠKOVÁ, L. (1971): On some functional and stylistic aspects of the passive voice in present-day English. *Philologica Pragensia*, 14, s. 117–143 [přetištěno in: Dušková (1999), I, s. 113–148].
 DUŠKOVÁ, L. (1973): *Man-Sätze* in Czech and in English. *Philologica Pragensia*, 16, s. 5–37 [přetištěno in: Dušková (1999), II, s. 41–86].
 DUŠKOVÁ, L. (1986): A note on the thematic character of the subject in English in comparison with Czech. *Prague Studies in Mathematical Linguistics*, 9, s. 95–102 [přetištěno in: Dušková (1999), s. 273–80].
 DUŠKOVÁ, L. (1998): Syntactic forms of the presentation scale and their differentiation. *Linguistica Pragensia*, 8, s. 36–43.
 DUŠKOVÁ, L. (1999): *Studies in the English Language*. Part 1, Part 2. Praha: Karolinum.
 DUŠKOVÁ, L. (2008): Theme movement in academic discourse. In: M. Procházka, J. Čermák (eds.), *Shakespeare between the Middle Ages and Modernity*. From translator's art to academic discourse. A tribute to Professor Martin Hilský, OBE. Praha: FF UK, s. 221–247.
 MATHESIUS, V. (1947): O funkci podmětu. In: *Čeština a obecný jazykozpyt*. Praha: Melantrich, s. 100–103.
 MATHESIUS, V. (1961): *Obsahový rozbor současné angličtiny na základě obecně lingvistického*. Praha: ČSAV.

Theme development in academic and narrative text

The paper examines the assumption that the tendency of English to preserve the same subject in successive clauses will lead to the prevalence of thematic progressions with a constant theme, as defined by František Daneš in his conception of thematic progressions. This assumption is tested by analyzing two text sorts, academic prose and fiction. The term theme is used in two senses, as the least dynamic element in the functional sentence perspective, and as the textual topic being dealt with. The results confirm the prevalence of thematic progressions with a constant theme in both text sorts, the differences between them consisting in the complexity of syntactic structure and diversification of thematic progressions rather than in the quantitative representation of the registered progression types. While the academic text displays a simpler and clearer mode of development of the textual themes, the narrative text shows a more intermingled and bifurcated structure in this respect. On the other hand, the academic text is more complex syntactically. The most significant difference appears in the themes of thematic progressions with constant themes, which are invariably identical to the textual themes in fiction, but prevalently constituted by the general *we* in the academic text.

*Ústav anglického jazyka a didaktiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
libuse.duskova@ff.cuni.cz*

Příloha 1

MORRIS

There (1) is a label¹ on a cage at a certain zoo that¹ (2) states simply, 'This animal² (3) is new to science'. Inside the cage there (4) sits a small squirrel². It² (5) has black feet and it² (6) comes from Africa. No black-footed squirrel² (7) has ever been found in that continent before. Nothing (8) is known about it. It² (9) has no name.

For the zoologist it² (10) presents an immediate challenge. What (11) is it about its way of life that (12) has made it unique? How (13) does it² differ from the three hundred and sixty-six other living species of squirrels already known and described? Somehow, at some point in the evolution of the squirrel family, the ancestors of this animal^{2a} (14) must have split off from the rest and (15) established^{2a} themselves as an independent breeding population. What (16) was it in the environment that (17) made possible their isolation as a new form of life? The new trend (18) must have started out in a small way, with a group of squirrels^{2a} in one area (19) becoming slightly changed and better adapted to the particular conditions there. But at this stage they^{2a} (20) would still be able to interbreed with their relatives nearby. The new form² (21) would be at a slight advantage in its special region, but it² (22) would be no more than a race of the basic species and (23) could be swamped out², reabsorbed into the mainstream at any point. If, as time³ (24) passed, the new squirrels² (25) became more and more perfectly tuned-in to their particular environment, the moment³ (26) would eventually arrive when it (27) would be advantageous for them (28) to become² isolated from possible contamination by their neighbours. At this stage their social and sexual behaviour^{2b} (29) would undergo special modifications, (30) making^{2b} interbreeding with other kinds of squirrels unlikely and eventually impossible. At first, their anatomy^{2c} (31) may have changed and become better at (32) coping^{2c} with the special food of the district, but later their mating calls and displays^{2d} (33) would also differ, (34) ensuring^{2d} that they² (35) attract only mates of the new type. At last, a new species² (36) would have evolved, separate and discrete, a unique form of life, a three hundred and sixty-seventh kind of squirrel.

When we⁴ (37) look at our unidentified squirrel in its zoo cage, we⁴ (38) can only guess about these things. All we⁴ (40) can be certain about (39) is that the markings of its fur – its black feet^{2e}– (41) indicate that it² (42) is a new form. But these^{2e} (43) are only the symptoms, the rash that (44) gives a doctor a clue about his patient's disease. (45) To really understand⁴ this new species, we⁴ (46) must use these clues only as a starting point, (47) telling us there (48) is something worth pursuing. We⁴ (49) might try (50) to guess⁴ at the animal's history, but that (51) would be presumptuous and dangerous. Instead we⁴ (52) will start humbly by (53) giving⁴ it a simple and obvious label: we⁴ (54) will call it the African black-footed squirrel. Now we⁴ (55) must observe and (56) record⁴ every aspect of its behaviour and structure and (57) see⁴ how it^{2f} (58) differs from, or (59) is^{2f} similar to, other squirrels. Then, little by little, we⁴ (60) can piece together its story.

The great advantage we⁴ (62) have when (63) studying⁴ such animals (61) is that we⁴ ourselves (64) are not black-footed squirrels – a fact which (65) forces us into an attitude of humility that (66) is becoming to proper scientific investigation. How different things (67) are, how depressingly different, when we⁴ (68) attempt (69) to study⁴ the human animal. Even for the zoologist, who⁵ (70) is used (71) to calling⁵ an animal an animal, it (72) is difficult (73) to avoid⁵ the arrogance of subjective involvement. We⁴ (74) can try (75) to overcome⁴ this to some extent by deliberately and rather coyly (76) approaching⁴ the human being as if he⁶ (77) were another species, a strange form of life on the dissecting table, (78) awaiting⁶ analysis. How (79) can we⁴ begin?

As with the new squirrel, we⁴ (80) can start by (81) comparing⁴ him with other species that (82) appear to be most closely related. From his teeth, his hands, his eyes and various other anatomical features, he⁶ (83) is obviously a primate of some sort, but of a very odd kind. Just how odd (84) becomes clear when we⁴ (85) lay out in a long row the skins of the one hundred and ninety-two living species of monkeys and apes, and then (86) try⁴ (87) to insert⁴ a human pelt at a suitable point somewhere in this long series. Wherever we⁴ (88) put it, it^{6a} (89) looks out of place. Eventually we⁴ (90) are driven (91) to position⁴ it right at one end of the row of skins, next to the hides of the tailless great apes such as the chimpanzee and the gorilla. Even here it^{6a} (92) is obtrusively different. The legs^{6b} (93) are too long, the arms^{6c} (94) are too short and the feet^{6d} (95) are rather strange. Clearly this species⁶ of primate (96) has developed a special kind of locomotion which (97) has modified its basic form. But there (98) is another characteristic^{6a} that (99) cries out for attention: the skin^{6a} (100) is virtually naked.

Příloha 2

JAMES

Mandy¹ (1) could never decide whether she¹ (2) hated or admired Mrs Chilcroft, but under her inspired if unconventional teaching she¹ (3) had learned (4) to speak¹ English, (5) to write, to spell¹ and (6) to use it¹ confidently and with some grace. Most of the time this (7) was an accomplishment which she¹ (8) preferred (9) to pretend¹ she¹ (10) hadn't achieved. She¹ (11) thought, although she¹ never (12) articulated the heresy, that there (13) was little point (14) in being¹ at home in Mrs Chilcroft's world if she¹ (15) ceased (16) to be accepted¹ in her own. Her literacy^{1a} (17) was there (18) to be used^{1a} when necessary, a commercial and occasionally a social asset, to which Mandy¹ (19) added high shorthand-typing speeds and a facility with various types of word processor. Mandy¹ (20) knew herself (21) to be¹ highly employable, but (22) remained¹ faithful to Mrs Crealey. Apart from the cosy there (23) were obvious advantages (24) in being regarded¹ as indispensable; one¹ (25) could be sure (26) of getting¹ the pick of the jobs. Her male employers^{2a} occasionally (27) tried (28) to persuade^{2a} her (29) to take¹ a permanent post, some of them^{2a} (30) offering inducements which (31) had little to do with annual increments, luncheon vouchers or generous pension contributions. Mandy¹

(32) remained with the Nonesuch Agency, her fidelity^{1b} (33) rooted in more than material considerations. She¹ occasionally (34) felt for her employer an almost adult compassion. Mrs Crealey's troubles^{2b/i} principally (35) arose from her conviction of the perfidy of men (36) combined^{2b/i} with an inability (37) to do^{2b} without them. Apart from this uncomfortable dichotomy her life^{2b/ii} (38) was dominated by a fight (39) to retain^{2b} the few girls in her stable who (40) were employable, and her war of attrition with her ex-husband, the tax-inspector, her bank manager and her office landlord. In all these traumas Mandy¹ (41) was ally, confidante and sympathizer. Where Mrs Crealey's love life^{2b/iii} (42) was concerned this (43) was more from an easy goodwill than from any understanding since to Mandy's nineteen-year-old mind the possibility⁴ that her employer^{2b} (44) could actually wish (45) to have^{2b} sex with the elderly – some of them^{3a} (46) must be at least fifty – and unprepossessing males who^{3a} occasionally (47) haunted the office (48) was too bizarre (49) to warrant⁴ serious contemplation.

After a week of almost continuous rain Tuesday⁵ (50) promised (51) to be⁵ a fine day with gleams of fitful sunshine (52) shafting through the low clusters of cloud. The ride from Stratford East (53) wasn't long, but Mandy¹ (54) left plenty of time and it (55) was only a quarter to ten when she¹ (56) turned off The Highway, down Garnet Street and along Wapping Wall, then right into Innocent Walk. (57) Reducing¹ speed to a walking pace, she¹ (58) bumped along a wide cobbled cul-de-sac (59) bounded on the north by a ten-foot wall of grey brick and on the south by the three houses which⁶ (60) comprised the Peverell Press.

At first sight she¹ (61) thought Innocent House (62) disappointing^{6a}. It^{6a} (63) was an imposing but unremarkable Georgian house with proportions^{6a/i} which she¹ (64) knew rather than felt (65) to be^{6a/i} graceful, and it⁶ (66) looked little different from the many others she¹ (67) had seen in London's squares or terraces. The front door^{6a/ii} (68) was closed and she¹ (69) saw no sign of activity behind the four storeys of eight-paned windows, the two lowest one each with an elegant wrought-iron balcony. On either side (70) was a smaller, less ostentatious house^{6b,c}, (71) standing^{6b,c} a little distanced and detached like a pair of deferential poor relations. She¹ (72) was now opposite the first of these, number 10, although she¹ (73) could see no sign of numbers 1 to 9, and (74) saw¹ that it^{6b} (75) was separated from the main building by Innocent Passage, (76) barred⁷ from the road by a wrought-iron gate, and obviously (77) used⁷ as a parking space for staff cars. But now the gate^{7a} (78) was open and Mandy¹ (79) saw three men (80) bringing⁸ down large cardboard cartons by a hoist from an upper floor and (81) loading⁸ them into a small van. One of the three^{8a}, a swarthy under-sized man (82) wearing^{8a} a battered bush-ranger's hat, (83) took it off and (84) swept^{8a} Mandy a low ironic bow. The other two^{8b} (85) glanced up from their work (86) to regard^{8b} her with obvious curiosity. Mandy¹, (87) pushing up¹ her visor, (88) bestowed on all three of them a long discouraging stare.

The second of these smaller houses^{6c} (89) was separated from Innocent House by Innocent Lane. It (90) was here, according to Mrs Crealey's instructions, that she¹ (91) would find the entrance. She¹ (92) switched off the engine, (93) dismounted¹, and (94) wheeled¹ the bike over the cobbles, (95) looking¹ for the most unobtrusive place in which (96) to park¹. It (97) was then that she¹ (98) had her first glimpse of the river, a narrow glitter of shivering water under the lightening sky. (99) Parking¹ the Yamaha, she¹ (100) took off her crash helmet, rummaged for her hat in the side pannier and put it on, and then, with the helmet under her arm, and carrying her tote bag, she walked towards the water as if physically drawn by the strong tug of the tide, the faint evocative sea smell.